

A kontrollhely alakulása és hatása fiatalokban

Szabó-Morvai Ágnes és **Kiss Hubert János**

MTA KRTK KTI és MTA KRTK KTI & ELTE

Munka- és oktatásgazdaságtan: újabb eredmények 2018
Teleki – Degenfeld Kastélyszálló, Szirák
2018. november 10.

Mi a kontrollhely?

- A nem-kognitív képességek, személyiségjegyek közé sorolható. Julian B. Rotter 1966-os művéig vezethető vissza története.
- Mennyire hisz az egyén abban, hogy hatása van a vele történő dolgokra?
 - A belső kontrollal rendelkező egyének inkább azt gondolják, hogy maguk irányítják az életüket, a saját döntéseik és cselekedeteik határozzák meg, hogy mi történik velük.
 - A külső kontrollosok a velük történő dolgokat külső tényezőknek (szerencse, véletlen stb.) tulajdonítják.
 - Nem bináris dolog, fokozatos átmenet van a szélsőségesen belső és külső kontroll között.

Fontos a kontrollhely?

- Úgy tűnik, hogy fontos. Korrelál (hat?)
 - iskolai teljesítménnyel (pl. Coleman és Deleire, JHR 2003; Piatek és Pinger, JAppEco 2016);
 - bérekkel (pl. Semykina és Linz, JEconPsy 2007; Heineck és Anger, LE 2010; Schnitzlein és Stephani, JEconPsy 2016);
 - munkanélküliséggel (pl. Caliendo et al., REStat 2015);
 - egészséggel (pl. Cobb-Clark et al., JEBO 2014);
 - megtakarításokkal (pl. Cobb-Clark et al., JBF 2016)
- a várt módon. Minél belső kontrollosabb az egyén annál kedvezőbb kimeneteket látunk a fenti területeken.
- Okság nehéz, pl. kontrollhely és iskola.
 - Nagyobb belső kontroll \mapsto nagyobb ambíciók iskolai teljesítmény terén \mapsto jobb eredmények. De egyben oktatás növeli a belső kontrollt. Sőt, magasabb végzettség \mapsto jobban megbirkózunk kihívásokkal \mapsto jobb életkimenetek és magasabb belső kontroll. És persze mindemögött állhatnak jobb kognitív képességek.

Hogyan mérjük?

- Több teszt. Mi az eredeti Rotter-félét követjük, de 13 helyett csak 4 kérdésünk van.
 - Ami velem történik, az elsősorban rajtam múlik. (0 pont) / Gyakran úgy érzem, nem rajtam múlik, hogyan alakul az életem (1 pont)
 - Amit eltervezek, azt többnyire véghez is viszem. (0 pont) / Nem mindig bölcs dolog túl hosszú távra előre tervezni, sok minden úgysis a szerencsén múlik. (1 pont)
 - Abban, hogy elérem-e azt, amit akarok, alig van szerepe a szerencsének. (0 pont) / Sokszor akár pénzfeldobással is eldönthetnénk, hogy mit tegyünk. (1 pont)
 - Gyakran úgy érzem, alig van hatásom arra, ami velem történik. (1 pont) / Nem tudom elhinni, hogy a szerencse vagy a véletlen komoly szerepet játszhat az életemben. (0 pont)
- Nálunk a skála terjedelme 0-4. Minél magasabb a pontszám, annál inkább külső kontrollós az egyén.
- Vannak másfajta tesztek, más és több kérdésekkel, Likert-skálával stb. Nem látszik, hogy lenne "csúcsteszt", mi tesztünk jónak tűnik.

Adatok

- Életpálya felmérésben van az említett kontrollhely-teszt. 2006-ban és 2009-ben kérdezték meg. Sok megfigyelés, alapmintában kb 10000 fiatal, aki 2006 májusában nyolcadikos volt. Amennyire látjuk, ez nemzetközileg is nagyon jó adatbázis.
 - Németországban van kb. 10000-es reprezentatív minta kontrollhelyre az egész lakosságra,
 - Ausztráliában van a HILDA, kb 13000 fő, reprezentatív a teljes lakosságra, 1000 fős almintán néztek fiatalokat,
 - USA-ban van a National Longitudinal Survey of Youth (NLSY), ott is kb 10000 fiatalot kérdeznek meg a hullámokban.
 - Többi minta jóval kisebb és elég egyedi.

Mit csinálunk?

- Három fő kérdésünk van.
 - ① Mi korrelál a kontrollhellyel? Mi hathat a kontrollhelyre? - Keresztmetszeti elemzés a kontrollhely szintjéről
 - ② Mennyire stabil a kontrollhely? Mi befolyásolja a változását? - Két időpont közötti változásról mondunk valamit
 - ③ Hogyan hat jövőbeli dolgokra? - Továbbtanulási szándék

Irodalom - Mivel korrelál a szint?

Lewis et al. 1999

	Model1	Model2
Age in 1979 ^a	.158*** (13.229)	.172*** (13.862)
Parents' education	.181*** (6.153)	.167*** (5.695)
Household income	.004 (1.595)	.003 (1.441)
Cognitive skills	.020*** (15.154)	.019*** (14.154)
Pregnant by 1979	-.280*** (-2.966)	-.238*** (-2.636)
Age x pregnant	-.030 (-.699)	-.009 (-.202)
Dropping out of high school in 1979		-.216** (-2.294)
Age x dropping out of high school		-.137*** (-3.537)
Female	-.128* (-2.456)	-.140** (-2.674)
Black ^b	.206** (2.785)	.177** (2.385)
Hispanic ^b	.084 (1.031)	.093 (1.128)
Constant	10.050	10.182
Adjusted R ²	.108	.111

- Kor, nem, kognitív képesség, szülők végzettsége számít, de a jövedelem nem.

Keresztmetszet - Mit látunk mi?

- Kognitív képességeknek (kompetencia-felmérés eredményével ragadjuk meg) várt hatása van (jobb eredmény nagyobb belső kontrollal jár együtt), de érdekesen. Fiúknál kompetenciateszt során mért olvasás és matek is nagyon számít (együtthatóban és szignifikanciában). Lányoknál csak az olvasás számít és kevésbé (együtthatóban és szignifikanciában).
- HOME kognitív stimuláció (13 kérdés, pl. hány könyv van otthon?, bátorítja-e a család, hogy legyen hobbija?) is hasonló hatást mutat: stimulatívabb környezet, nagyobb belső kontroll. Hatás ugyanaz lányoknál és fiúknál.
- HOME érzelmi támogatás (14 kérdés, pl. milyen gyakran étkezik együtt a család?) csak a lányoknál van várt és szignifikáns hatás, fiúknál a hatás előjele OK, de nem szignifikáns.
- Szülők végzettségének nincs hatása! Nem meglepő, mert az előző tényezők pont a szülői végzettség hatásának a csatornáit ragadják meg. (Még dolgozunk rajta.)

Keresztmetszet - Mit látunk mi?

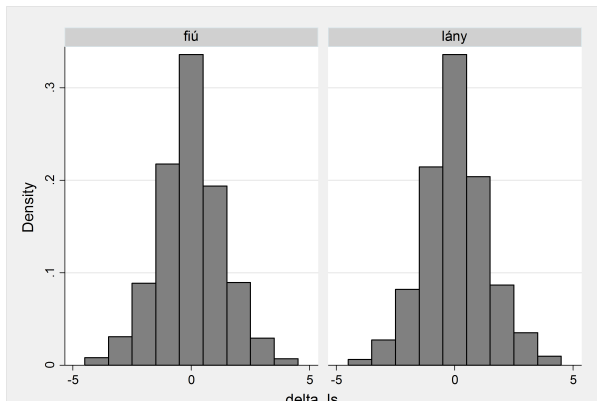
- Jövedelemre vagy vagyona vonatkozó változóknak (háztartás mérete, születési súly, hátrányos helyzet, pénzügyi nehézségek, szülők dolgoznak-e?) nincs hatása se lányoknál, se fiúknál. Mint az irodalomban. (Ezt még jobban is meg tudjuk csinálni.)
- Egészség hatása fura. Jobb szubjektív egészség növeli a külső kontrollt fiúknál és lányoknál is, de az objektív egészségnek ellentétes a hatása (de csak a lányoknál).
- Érzelmi stabilitás (pl. szeretem magam, 8 kérdés), önbecsülés (pl. értékes vagyok, 10 kérdés) és társaságkedvelés (pl. sok barát, 7 kérdés) hatása a várt és szignifikáns lányoknál és fiúknál is. Érdekes módon az első kettő esetében az együttható nagyobb ($\times 1,5$) a fiúknál. Zaklatásnak (pl. testsúly miatt, 9 ok) csak a fiúkra van várt és szignifikáns hatása.

Irodalom - Stabilitás

- Két kulcscikk: Cobb-Clark és Schurer (EJ, 2013) és Elkins et al. (JEconPsy, 2017). Mindkét ausztrál adatok alapján.
- Cobb-Clark és Schurer
 - Teljes lakosságon nagyon kicsi változás 4 év alatt, de fiataloknál azért van valami.
 - Változás nem függ nagyon egyes életeseményektől. Sok életeseménynek lehet hatása. Seligman-hipotézis elutasítása.
- Elkins et al.
 - Fiatalokra koncentrálnak. Hasonló eredmények, mint az előbb.
 - Egészségügyi problémák növelik a külső tendenciákat.

Stabilitás - Mit látunk?

- Terjedelem: -4 és +4 között. Negatív: elmozdulás a belső kontroll irányába.
- Lányok 2006-ban kicsit belsőbbek, mint fiúk (1.14 vs. 1.16).

Stabilitás - Mit látunk?

Males - Females transition, pink / blue if percentage of females / males is higher

2006	2009					
	0	1	2	3	4	Total
0	-0.57	-0.48	0.01	-0.41	-0.28	-1.74
1	0.5	0.39	-0.38	0.46	-0.14	0.82
2	0.97	0.18	0.12	0.03	-0.18	1.12
3	0.23	-0.08	-0.44	0.09	-0.16	-0.36
4	0.17	0.12	-0.21	0.05	-0.01	0.15

Stabilitás - Mit látunk?

- Átlagos változás: $-0,030$ / $0,001$ / $-0,056$ mindenkit / nőket / férfiakat tekintve. Mindenkit tekintve kicsi változások, mint az irodalomban. Férfiak 33.59%-ánál, nők 33.57%-ánál nem változik a kontrollhely értéke. Nagy változások: férfiak 7.49%-ánál, nők 7.8%-ánál van legalább 3 egységnyi ugrás.
- Nők stabilabbnak tűnnek (előbb érnek?). Irodalom nem egységes, sokszor nincs nemi különbség, mások (pl. Kulas, 1996) férfiakat találják stabilabbnak.
- Korrelációk: $0,1786$ / $0,1903$ / $0,1701$ mindenkit / nőket / férfiakat tekintve. Mind szignifikáns 1%-on. Cobb-Clark és Schurer $0,61$ / $0,53$ korrelációt talál 1 / 4 éves időtávon. Érthető, mert nálunk még érnek a fiatalok.

Stabilitás - regresszió

- Mi is vizsgáltuk életesemények hatását. Hasonlóak, mint az idézett cikkekben. Még dolgozunk újakon.
 - Pozitív események: gyermekáldás, új munkahely. Negatív események: munkanélkülivé válás, közeli rokon halála.
- Regresszió: baloldalon a kontrollhely változása, jobboldalon a korábbi változók és az életesemények.
- Óriási regressziók, nem mutatom őket, csak az eredményeket.

Stabilitás - regresszió

- Mindkét nemnél 2006-os kontrollhely hatása szignifikáns: akinél erősebbek voltak a külső tendenciák, azok inkább mozdultak el a másik irányba. Mechanikus.
- Pozitív életesemények a nők kontrollhelyét a külső irányba lökte. Férfiaknál nincs ilyen hatás. Negatív eseményeknek nincs hatása se nőkre, se férfiakra. Irodalomban is hasonló (?) eredmények.
- Nőknél a magasabb matekpontszám nagyobb negatív kontrollhely-változással jár, olvasásnak nincs hatása. Amikor szintet néztünk, akkor fordított volt a dolog. Férfiaknál mateknak és olvasásnak hasonló (belsővé tevő) szignifikáns hatása volt, úgy mint a szintnél.
- Mindkét nemnél a HOME kognitív stimuláció hatása szignifikáns a várt irányban, azonban a HOME érzelmi támogatásnak nincs hatása. Szintnél kognitívnek volt, érzelminek csak a lányoknál.

Stabilitás - regresszió

- Szülők végzettségének, jövedelemnek és vagyonnak nincs hatása se nőknél, se férfiaknál (mint a szint esetén).
 - Kivéve nőknél, ahol ha az anya dolgozik, akkor az belső irányú elmozdulással jár együtt.
- Mindkét nemnél a szubjektív egészség nem fontos a változásnál, de a jobb objektív egészség jobban növeli a kontroll-érzetet.
- Nőknél érzelmi stabilitás, zaklatás, társaságkedvelés nem számít a változásnál (míg szintnél számított), de jobb önbecsülés nagyobb belső irányú elmozdulással jár. Férfiaknál semelyik sem számít (pedig zaklatás kivételével szintnél fontosak voltak).

Felsőoktatási szándék

- Megnéztük, hogy a kontrollhely szintje és változása hogyan befolyásolja azt, hogy szeretne-e felsőoktatási tanulmányokat folytatni a válaszadó.
- Igyekszünk kontrollálni családi körülményekre és kognitív képességekre.
- Eredmények - egyéb változók:
 - Kompetenciateszt eredményei, HOME kognitív stimuláció szignifikánsan növeli a jelentkezés valószínűségét. Azonban HOME érzelmi támogatás nem számít.
 - Szülők végzettségének is a várt hatása van. Jövedelmi, vagyoni változók általában nem számítanak, de pénzügyi nehézségek csökkentették a jelentkezés valószínűségét nőknél.
 - Zaklatás és társaságkedvelés nem számít, de érzelmi stabilitásnak a nőknél a várt hatása van (férfiaknál nem számít). Érdekes módon az önbecsülésnél fordított a helyzet: a férfiaknál a várt módon hat, míg a nőknél nem számít.
- És a kontrollhely?

Felsőoktatási szándék

- Regresszió egy része. Baloldalon: tervezi-e, hogy jelentkezik majd felsőoktatásba? (* $p < 0.05$)

	(1) összes	(2) lányok	(3) fiúk
LoC score in 2006	-0.001	-0.020*	-0.007
	-0.008	-0.009	-0.008
Change of LoC score 2006-9	-0.007	-0.016*	-0.01
	-0.006	-0.007	-0.006
Female	0.120***		
	-0.016		
delta_loc_09Xfemale	-0.011		
	-0.009		
loc_06Xfemale	-0.024*		
	-0.012		
Olvasás	0.107***	0.125***	0.096***
	-0.008	-0.012	-0.01
Számolás	0.098***	0.071***	0.116***
	-0.007	-0.011	-0.01

Felsőoktatási szándék

- A kontrollhely a lányokra hat, és úgy tűnik, hogy a szint fontosabb, mint a változás (ami lányoknál átlagosan nulla). Irodalomban vannak ilyen gender-specifikus eredmények, pl. Semykina és Linz (JEconPsy, 2007) a kontrollhely szignifikánsan hat a nők bérére, de a férfiaknál nincs hatása.
- Jelentős a hatás? Szakpolitikailag van értelme? Megmutatni, hogy ha lányoknak átlagosan x -szel nagyobb lenne a kontrollhelye, akkor y százalékkal többen jelentkeznének továbbtanulni, akik közül z százalékot fel is vennének. (Persze csak ha az a cél, hogy minél többen továbbtanuljanak...) Nem tudom, hogy ilyen tudunk-e csinálni (én tutira nem, de Ági ügyes), mert kellene adat, hogy kiket vettek fel aztán és kellene valamit mondani arról, hogy azokat, akik nem terveztek továbbtanulni, felvették volna-e.

Konklúzió

- A kontrollhely fontos, csomó bizonyíték a nemzetközi irodalomból. Érdeemes megérteni, hogy hogyan alakul ki, de erről csak néhány tanulmány van.
- Magyar adatokon (nagyon jók, használjátok!) megnéztük, hogy
 - mi hat a kontrollhely szintjére?
 - mi hat a kontrollhely változására?
 - hat-e a kontrollhely szintje / változása a továbbtanulási szándéokra?
- Általában viszontlátjuk az irodalom eredményeit, sőt
 - az adatok segítségével tudunk újat mondani a szintre ható változókról (szét tudjuk kicsit szálaezni a szülői végzettség hatását);
 - tudunk mondani valamit arról, hogy mi hat a szintre és mi a változásra (csak Lewis et al., 1999 foglalkozik ezzel egyszerre, a közgazdász cikkek nem nagyon)
 - megmutatjuk, hogy a kontrollhely befolyásolja a továbbtanulási szándékot a nőknél és ennek a jelentőségét (?), ami szintén hozzájárulás az irodalomhoz.

Köszönöm a figyelmet!
Most szedhetitek szét a tanulmányt!